Anna Kukka

11.10.2022 352/04.01.01/2022

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen
sanna.pekkarinen@eduskunta.fi

HE 181/2022 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain sekä työeläkelakien muuttamisesta

Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta. KT on myös osallistunut esitysluonnoksen kolmikantaiseen valmisteluun.

Sairausvakuutuslakia koskevat ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sairausvakuutuslain mukaisia osasairauspäivärahan saamisen edellytyksiä sekä osasairauspäivärahan enimmäisaikaa. Osasairauspäivärahan edellytyksenä olevaa kokoaikatyön määrittelyä esitetään muutettavaksi siten, että kokoaikatyöllä tarkoitettaisiin pääsääntöisesti työtä, jossa säännöllinen työaika on vähintään 30 tuntia viikossa. Lisäksi esitetään, että osa-aikaisen työn aloittaminen jo sairauspäivärahan omavastuuajalla ei estäisi omavastuuajan kulumista ja osasairauspäivärahan saamista. Osasairauspäivärahan enimmäisaikaa esitetään myös pidennettäväksi 150 arkipäivään.

Ehdotusten tavoitteena on kehittää osasairauspäivärahan käyttömahdollisuuksia. Muutoksilla pyritään toteuttamaan paremmin osasairauspäivärahalle asetettua yleistä tavoitetta eli henkilön työelämässä pysymistä ja paluuta kokoaikaiseen työhön. Tavoitteena on myös vähentää kokoaikaista työstä poissaoloa niissä tilanteissa, kun osa-aikatyö on henkilön terveydentilan ja toipumisen kannalta mahdollista. **KT pitää osasairauspäivärahan kehittämisen tavoitteita tärkeänä ja kannattaa osasairauspäivärahan kehittämistä edelleen.**

Osasairauspäivärahan on todettu tukevan kokoaikaisen työhön paluuta sekä vähentäneen täyden sairauspäivärahan käyttöä ja täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä. Lisäksi se voi lisätä myöhempää työhön osallistumista ja alentaa työkyvyttömyydestä aiheutuvia kustannuksia. Osasairauspäivärahan varhaisesta hyödyntämisestä on positiivisia tuloksia etenkin mielenterveysperusteisten poissaolojen kohdalla.

KT pitää muutoksia pääosin kannatettavina. Osasairauspäivärahan saamisen yleisenä edellytyksenä on myös jatkossakin se, että työntekijä ja työnantaja sopivat osa-aikatyön tekemisestä. Sopimus perustuu vapaaehtoisuuteen. Lisäksi edellytyksenä on, että työn tekeminen tapahtuu työntekijän terveyden ja toipumisen vaarantumatta.

Sairausvakuutuslain 8 luvun 11 §:n 2 momentti

Sairausvakuutuslain 8 luvun 11 §:n 2 momentissa säädetään osasairauspäivärahan saamisen edellytyksenä olevasta omavastuuajasta. Tällä hetkellä henkilön työskentely omavastuuajalla katkaisee omavastuuajan kulumisen. Saadakseen osasairauspäivärahan on työstä oltava siis kokonaan pois koko omavastuuajan (1+9 arkipäivää) ja vasta tämän jälkeen on mahdollista aloittaa osa-aikatyö.

Esityksessä ehdotetaan, että osa-aikainen työskentely omavastuuajalla ei katkaisisi omavastuuajan kulumista. Näin ollen työnantajan ja työntekijän välinen sopimus osa-aikatyöstä voisi olla voimassa jo työkyvyttömyyden alkamisesta lukien. Osa-aikatyöstä koskevaa sopimusta koskisivat myös voimassa olevan lain mukaiset edellytykset. Muutosesitys ei lyhentäisi tai poistaisi myöskään omavastuuaikaa, vaan oikeus osasairauspäivärahaan alkaisi edelleen vasta omavastuuajan jälkeen.

KT pitää muutosta kannatettavana. Joissakin tilanteissa työstä kokonaan poissaolo on henkilön terveydentilan näkökulmasta tarpeetonta ja henkilö voisi aloittaa osa-aikatyön heti työkyvyttömyyden toteamisesta lähtien terveydentilan tämän salliessa. Muutos ei vaikuttaisi työsopimuslain mukaiseen sairausajan palkanmaksuvelvollisuuteen. **KT pitää tärkeänä, että omavastuuajan jälkeen palkka suhteutetaan tosiasialliseen työaikaan.**

Sairausvakuutuslain 8 luvun 11 §:n 4 momentti

Sairausvakuutuslain 8 luvun 11 §:n 4 momentissa säädetään siitä, mitä osasairauspäivärahan saamisen edellytyksenä olevalla kokoaikatyöllä tarkoitetaan. Sairausvakuutuslain mukaan kokoaikatyö määritellään sen perusteella, mikä on asianomaisella alalla normaalisti sovellettavan kokoaikaisen työntekijän säännöllisen työajan pituus.

Esityksessä ehdotetaan kokoaikatyön määritelmää muutettavaksi siten, että kokoaikatyönä pidettäisiin työtä, jossa säännöllinen työaika on vähintään 30 tuntia viikossa tai se tasoittuu vähintään 30 tuntiin viikossa sovellettavalla tasoittumisjaksolla. Perusteluissa mainitaan, että joillakin aloilla kokonaistyöaikaa ei määritellä viikkotyötunneissa (kuten opetusala), minkä vuoksi esitetään myös vaihtoehdoksi nykyisen kaltaista sääntelyä siitä, että kokoaikatyönä pidetään myös työtä, jossa työntekijän työaika on asianomaisella alalla normaalisti sovellettavan kokoaikaisen työntekijän säännöllisen työajan pituinen.

KT pitää muutosta sinänsä kannatettavana ja toteaa, että vähimmäistyöajan määrittelemien tunneissa selkeyttää tilannetta, mutta esityksen sääntely ei välttämättä vielä ratkaise käytännön tulkintahaasteita. Muutosesitystä on perusteltu sillä, että voimassa oleva sääntely päivärahakautta edeltävästä kokoaikatyön vaatimuksesta estää osasairauspäivärahan saamisen tilanteissa, joissa sovittu työaika jää hieman vajaaksi alan kokoaikatyön työajasta. Esityksen mukaan tuntimäärän vaihtelu aloittain vaikeuttaa yhdenmukaisen ratkaisukäytännön toteuttamista sekä työntekijöiden ja työnantajien ymmärrystä osasairauspäivärahan edellytyksistä. Esityksessä mainitaan, että pääsääntöisesti kokoaikatyönä pidetään työtä, jossa säännöllinen työaika on vähintään 30 tuntia viikossa. Vastaavaa mainintaa pääsäännöstä ei ole itse säännösluonnoksessa. Tulkintahaasteita selventäisi, jos jo itse säännöksessä mainittaisiin, että 30 tunnin edellytys olisi pääsääntö ja mikäli tämä ei tue alan käytäntöä kokoaikaisesta säännöllisestä työajasta, noudatettaisiin vaihtoehtoisesti alan käytäntöä.

KT ehdottaa edelleen harkittavaksi säännöksen tarkentamista seuraavasti:

”Kokoaikatyöllä tarkoitetaan pääsääntöisesti ansiotyötä, jossa työntekijän säännöllinen työaika on vähintään 30 tuntia viikossa tai se tasoittuu vähintään 30 tuntiin viikossa sovellettavalla tasoittumisjaksolla. Kokoaikatyöllä tarkoitetaan myös ansiotyötä, jossa työntekijän työaika on asianomaisella alalla normaalisti sovellettavan kokoaikaisen työntekijän säännöllisen työajan pituinen. Jos työntekijä työskentelee samanaikaisesti kahdessa tai useammassa osa-aikaisessa työsuhteessa, työskentelyä pidetään kokoaikaisena, jos yhteenlaskettu työaika on vähintään 30 tuntia viikossa.”

Muutosesitys sairausvakuutuslain 8 luvun 12 §:ään

Sairausvakuutuslain 8 luvun 12 §:ssä säädetään osasairauspäivärahan maksamisesta ja enimmäisajasta. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi päivärahan enimmäisaikaa enintään 120 päivästä enintään 150 arkipäivään.

KT ei ole valmistelun yhteydessä kannattanut enimmäisajan pidentämistä yleisesti kaikkia sairausryhmiä koskevana. Vuonna 2014 toteutetun osasairauspäivärahan enimmäisajan pidennyksen vaikutuksista työssä jatkamiseen ei ole tutkimustietoa. Tutkimusten perustella osasairauspäivärahaa käyttäneistä työssäolon todennäköisyys heikkenee pidemmän seuranta-ajan kuluessa. Lisäksi valtaosalla työkyvyttömyyden vuoksi osasairauspäivärahalla olevista henkilöistä nykyinen osasairauspäivärahakauden mukainen enimmäisaika on riittänyt täyden työkykyisyyden palautumiseen. Tilanteita, joissa osasairauspäivärahan enimmäiskesto on tunnistettu olleen riittämätön, ovat syöpäsairaudet, leikkausta odottavat ja toipuvat sekä mielenterveysperusteet. Yleisin työkyvyttömyyden syy osasairauspäivärahan myöntämiselle on ollut mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt. **Näissä sairausryhmissä enimmäisajan pidentäminen olisi perusteltua. KT kuitenkin toteaa, että enimmäisajan rajaaminen tiettyihin sairausryhmiin saattaa olla hankala toteuttaa ja aiheuttaisi tulkinnanvaraisia tilanteita. Tämä lisäisi myös työnantajien hallinnollista taakkaa.**

KT:n näkemyksen mukaan ennen enimmäisajan pidentämistä olisi tärkeää saada tutkimustietoa enimmäisajan pidentämisen vaikutuksista, erityisesti mm. kokoaikatyöhön palaamisessa. KT pitää myös tärkeänä, että tietoisuus osasairauspäivärahan käytön mahdollisuuksista ja vaikutuksista lisääntyy. Siksi viestintään tältä osin tulisi kiinnittää erityistä huomiota.

Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annettua lakia koskevat ehdotukset

Kansaneläkelaitoksen kuntoutusrahaetuuden myöntämisedellytyksiä ehdotetaan muutettavaksi työstä estymisen ja odotus- ja väliajan kuntoutusrahan osalta sekä työterveyshuoltolain mukaisen työkokeilun ajalta maksettavan kuntoutusrahan osalta. Samalla esitetään tehtäväksi pienempiä muutoksia kuntoutusrahan takautuvaa hakuaikaa ja ammatillisen kuntoutuksen vastuunjakoa koskien.

Kansaneläkelaitoksen ammatillisen kuntoutuksen sisältöä koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että Kansaneläkelaitoksella ei olisi velvollisuutta järjestää ammatillista kuntoutusta, jos asiakkaalla on työeläkelaitoksen voimassa oleva ennakkopäätös oikeudesta työeläkekuntoutukseen. Kansaneläkelaitoksen maksaman

kuntoutusrahan edellytyksiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että kuntoutusrahan maksaminen ei enää jatkossa edellyttäisi työelämän ulkopuolella olevan henkilön 6 §:ssä tarkoitetun ammatillisen kuntoutuksen ajalta sitä, että henkilö on kuntoutuspäivänä kokonaan estynyt tekemästä työtään. Lisäksi ehdotetaan, että oikeus odotus- ja väliajan kuntoutusrahaan tulisi ammatillisen kuntoutuksen odotus- ja väliajalta, jos kuntoutuja ei saa tuolta ajalta toimeentuloa työstä.

Kuntoutusrahaa koskevien muutosten tavoitteena on muun muassa selkeyttää etuusoikeuden alkamista ja työskentelyn vaikutusta ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavaan kuntoutusrahaan, mikä selkeyttää tältä osin etuuden toimeenpanoa ja yhdenmukaistaa soveltamiskäytäntöä. Ammatillista kuntoutusta koskevan lainmuutoksen tavoitteena on selkeyttää ammatillisen kuntoutuksen vastuunjakoa, joka samalla selkeyttäisi osaltaan etuuden toimeenpanoa ja yhdenmukaistaisi soveltamiskäytäntöä. Ehdotettujen muutosten ei arvioida kuitenkaan pitkällä aikavälillä vaikuttavan olennaisesti Kansaneläkelaitoksen työmäärään.

KT pitää kuntoutuslakia koskevia muutoksia kannattavina. KT:n näkemyksen mukaan ehdotetut muutokset voivat lisätä kuntoutujan kuntoutukseen osallistumisen mahdollisuuksia sekä sitouttaa kuntoutukseen osallistumiseen. Näin ollen esitys voisi parantaa kuntoutuksen oikea-aikaisuutta ja vaikuttavuutta.

Työeläkelainsäädäntöä koskevat muutosehdotukset

Työeläkekuntoutuksen lakisääteisiä edellytyksiä ehdotetaan muutettaviksi Kuntoutuskomitean ehdotuksen mukaisesti. Työeläkekuntoutuksen edellytyksenä olisi, että kuntoutuksen hakijalla on työeläkelakien mukaan vakuutettuja työansioita viimeisten 36 kuukauden aikana ennen kuntoutushakemuksen vireille tuloa. Vaihtoehtoisesti edellytyksen täyttäisi se, että hakija on kyseisenä aikana hoitanut lastaan. Tämä edellytys korvaisi voimassa olevan lainsäädännön mukaisen työelämään vakiintumisen harkinnan.

Lisäksi ehdotetaan, että työeläkelakeihin sekä Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annettuun lakiin lisättäisiin säännökset kuntoutusetuuksien regressiperinnästä, ja työeläkelakeihin lisättäisiin säännökset kuntoutusetuuksien keskeyttämisestä.

Työeläkekuntoutuksen osalta ehdotettavien muutoksien tavoitteena on selkeyttää ja yhtenäistää työeläkekuntoutuksen toimeenpanoa. Ehdotettavilla muutoksilla ei arvioida olevan olennaisia taloudellisia vaikutuksia, ottaen huomioon muun muassa se, että työeläkekuntoutukseen oikeutettujen henkilöiden määrä ei olennaisesti muuttuisi.

Työeläkekuntoutuksen osalta ehdotettavat muutokset yksinkertaistavat ja selkeyttävät toimeenpanoa työeläkelaitoksissa. Työeläkekuntoutuksen edellytyksien soveltaminen helpottuu merkittävästi siltä osin, että kuntoutuksen hakijan riittävä yhteys työelämään voitaisiin jatkossa todeta luonteeltaan konkreettisten ehtojen täyttymisen perusteella, nykyisen työelämään vakiintumista koskevan kokonaisarvioinnin sijasta. Tämä vahvistaa osaltaan myös ratkaisukäytännön yhdenmukaisuutta. Kuntoutusetuuksien keskeyttämistä koskevat säännökset puolestaan selkeyttävät toimeenpanoa esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa kuntoutus keskeytyy etuudensaajasta riippumattomasta syystä. Uudet regressisäännökset vähentävät etuudensaajaan kohdistuvan takaisinperinnän tarvetta tilanteissa, joissa työeläkelaitos tai Kansaneläkelaitos myöntää kuntoutusrahaetuuden takautuvasti ajalle, jolta kuntoutuja on jo saanut toisen laitoksen maksamaa etuutta,

mikä sujuvoittaa näiden tilanteiden käsittelyä. Uudistetut säännökset tarjoavat myös nykyistä selkeämmän perustan työeläkelaitoksien ja Kansaneläkelaitoksen lakisääteisen vastuunjaon toteuttamiselle ammatillisessa kuntoutuksessa. Muutoksien voimaan tulon yhteydessä työeläkejärjestelmälle aiheutuu jonkin verran kertaluonteisia menoja muutoksien aiheuttamista tietojärjestelmäkustannuksista.

Eläketurvakeskus on arvioinut, että työeläkejärjestelmän yhteisiin tietojärjestelmiin tehtävistä muutoksista aiheutuu noin 20 000 euron kustannukset. Lisäksi muutoksien toimeenpano edellyttää työeläkealalla koulutusta, ohjeistusta ja mahdollisesti muutoksia työeläkelaitoksien omiin tietojärjestelmiin.

KT kannattaa esitystä. Esitys selkiyttää lainsäädäntöä ja yksinkertaistaa toimeenpanoa sekä kuntoutujan että toimeenpanijoiden näkökulmasta. Esitys on samanhenkinen kuin aikanaan Kuntoutuskomitean tekemä esitys.